

Abortkampen på 1970-tallet

Kampen for selvbestemt abort var den viktigste enkeltsaken som forente den nye kvinnebevegelsen på 1970-tallet.

Den internasjonale Kvinnedagen 1974. Forfatter Tove Nilsen (t.v.) og Birgit Bjerck fra Nyfeministene deler ut løpesedler for selvbestemt abort., Foto: Ukjent, Eier: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

Fakta: Birgit Bjercks leserinnlegg

Nyfeministen Birgit Bjerck skrev leserinnlegg for selvbestemt abort i Arbeiderbladet 23.9.1971:

«Selvsagt skal vi arbeide for et bedre prevensjonstilbud, men før vi kommer dit vil vi, ødelegger vi menneskers liv, om ikke fri abort blir vedtatt ... Jeg vil på ingen måte si at abort er uproblematisk. Vi må bare ha alternativene og sammenhengen klar. En abort foretatt med strikkepinner eller lignende redskap er noe annet enn abort utført av en lege. Og strikkepinnene er et reelt alternativ for fortvilte kvinner i dag ... Når jeg ikke vil at mannen skal kunne nekte en kvinne å foreta abort, er det fordi jeg innser at i dag er det kvinnen som tar seg av barna. Jeg ser ingen selvmotsigelse i det å arbeide for at mannen skal gjøre sin jobb hjemme og samtidig nekte han å bestemme om den kvinnen han har satt barn på, skal føde det ... I dag er det ikke likestilling, og en avgjørelsesprosess som ikke tar hensyn til dette faktum, må motarbeides.»

I Norge begynte den politiske kampen for kvinners rett til selvbestemt abort i 1913, da Katti Anker Møller for første gang formulerte kravet om lovlig selvbestemt abort. Abort var ulovlig, og kvinner som tok abort, risikerte fengsel. Resultatet var at hundrevis av kvinner foretok illegale aborter selv eller hos «kloke koner» og satte liv og helse på spill.

I 1960 ble «Lov om svangerskapsavbrott i visse høve» vedtatt. Etter denne loven, som trådte i kraft i 1964, kunne en gravid kvinne få tillatelse til å ta abort dersom det var alvorlig fare hennes liv eller helse, og i tilfeller der kvinnen kunne få alvorlige fysiske eller psykiske lidelser hvis de fullførte svangerskapet. Kvinnen kunne også få tillatelse til abort dersom det var alvorlig fare for arvefeil hos noen av foreldrene eller skade på fosteret. Men alle kvinner som ville ta abort, måtte legge saken fram for en nemnd. Der satt to leger med makt til å avgjøre hvilke kvinner som skulle få abort, og hvilke kvinner som måtte fullføre graviditeten.

Den nye kvinnebevegelsen på 1970-tallet gjorde abortspørsmålet til en av sine hovedsaker, og slåss for en ny abortlov der kvinnens selvbestemmelse var sikret. De ville ha vekk nemndene og la den enkelte kvinne avgjøre i abortspørsmålet.

Den første feministiske aksjonen mot abortloven på 1970-tallet ble gjennomført av Nyfeministene 4. mars 1971. Senere ble det flere aksjoner og selvbestemt abort var hovedkrav på demonstrasjoner og møter. Aktiviteten var stor, og kvinneaktivister skrev mengder av leserinnlegg i avisene, artikler og bøker om at det var kvinners rett å selv bestemme om de ville bære fram et barn eller ikke.

Fakta: Kvinneaksjonen gir ut brosjyre

I september 1974 ga Kvinneaksjonen for selvbestemt abort ut brosjyren «Hva betyr selvbestemt abort?». Her var budskapet:

«Etter norsk lov er en gravid kvinne fullt tilregnelig. Hun har blant annet stemmerett, og enten hun er gift eller ikke, forutsettes hun å klare omsorgen for et barn, likeledes sitt arbeid og andre sosiale forpliktelser. Da må hu også være skikket til å ta den alvorlige avgjørelse å velge abort. »

Fram mot stortingsbehandlingen av abortloven i 31. oktober 1974 ble 150 000 eksemplarer av brosjyren delt ut. Det var mulig på grunn av økonomisk støtte fra Arbeiderpartiet og Sosialistiske legers forening.

Både Arbeiderpartiet og SV hadde vedtatt å gå inn for selvbestemt abort, og etter valget i 1973 hadde de flertall på Stortinget. Arbeiderparti-regjeringen leverte et forslag om selvbestemt abort som skulle behandles i Stortinget høsten 1974. Fram til stortingsbehandlingen foregikk det en frenetisk kamp for eller mot selvbestemt abort. Det var folkemøter, utdeling av brosjyrer og løpesedler, underskriftskampanjer og debatt i radio, TV og presse.

19. juni 1974 gikk Nyfeministene, Kvinneforbundet, Kvinnefronten og Norsk Kvinnesaksforening i Oslo sammen i et aksjonsutvalg: «Kvinneaksjonen for selvbestemt abort». Tanken var at dette skulle bli en landsomfattende aksjon, med lokale kvinneaksjoner rundt i landet.

Det sto ikke noe solid organisasjonsapparat til rådighet for denne aksjonen. Arbeidet måtte først og fremst bygge på nystartede kvinnegrupper. Kvinnefronten, som var den største kvinneorganisasjonen med flest grupper rundt i landet og en sentral ledelse, ble organisasjonens organisatoriske ryggrad.

«Det var umulig å argumentere for abort uten å understreke at det viktigste var prevensjon i samme åndedrag. Vi lagde til og med et prevensjonskurs for jenter på gymnaset.»

Over hele landet samlet aksjonistene inn underskriftslistor, skrev leserinnlegg, arrangerte debattmøter, demonstrasjoner og hadde felles aksjonsdager.

– Den første tiden la vi svært stor vekt på å snakke om prevensjon, forteller Hanne Wilhjelms i et intervju med Kilden i 2003. Wilhjelms bodde i Trondheim og satt i ledelsen av Kvinnefronten der.

– Det var umulig å argumentere for abort uten å understreke at det viktigste var prevensjon i samme åndedrag. Vi lagde til og med et prevensjonskurs for jenter på gymnaset.

Klasseperspektivet i abortspørsmålet var også viktig. Kvinnefronten viste til hvordan penger og forbindelser ga rett til abort.

“

«Det var kvinneses selvbestemmelse over sin egen kropp og reproduksjon som var det viktige. Kvinnen det gjaldt måtte ta avgjørelsen, hun måtte ikke bli overprøvd av en nemnd med leger.»

Arbeiderkvinnene måtte gå til «kloke koner». På et tidspunkt ble fokus endret fra fri abort til selvbestemt abort.

– Det var kvinneses selvbestemmelse over sin egen kropp og reproduksjon som var det viktige. Kvinnen det gjaldt måtte ta avgjørelsen, hun måtte ikke bli overprøvd av en nemnd med leger. Dette var viktig. Motstanderne av lovendring ville at debatten skulle dreie seg om for eller mot abort, hvor det forkastelige – morderiske – ved abort var viktige argumenter, forteller Turid Horgen, også hun gammel kvinnefronter.

Bare i Oslo og Trondheim resulterte samarbeidet i «kvinneaksjoner». Likevel førte arbeidet til forskjellige former for samarbeid en rekke steder, og en mengde aktiviteter over hele landet. Abortstands dukket opp på gatehjørner der Kvinneaksjonens løpesedler og informasjonsmateriale ble delt ut. Nye kvinneband spilte kvinneviser og abortsanger. Det ble avholdt møter med foredrag, filmer og sketsjer.

Folkeaksjonen mot selvbestemt abort

Fakta: Opplysningsutvalget for selvbestemt abort

21. juni 1974 så «Opplysningsutvalget for selvbestemt abort» dagens lys. Utvalget besto først og fremst av leger og helsepersonell med tilknytning til SV og Arbeiderpartiet. På

faglig grunnlag ville de bidra med faktiske opplysninger for å øke folks forståelse for at abortloven måtte endres slik at kvinnen selv fikk avgjøre om hun ville avbryte svangerskapet.

Samtidig som kvinnebevegelsen mobiliserte for selvbestemt abort ble motstanden mot endringer i abortloven mer markant. Blant motstanderne var Kristelig Folkeparti, Kristelig Legeforening, Norsk Sykepleierforbund og Norsk Gynekologisk Forening.

«Folkeaksjonen mot selvbestemt abort» ble etablert i 1974 etter initiativ fra avisa Vårt Land.

Under slagordet «Ja til livet» satte Folkeaksjonen mot selvbestemt abort høsten 1974 i gang en underskriftskampanje. I løpet av noen uker samlet de inn 610 000 underskrifter mot forslaget om ny abortlov. Dette var den største underskriftsaksjonen i Norge etter krigen.

KrF-politiker og psykiater Hans Olav Tungesvik var formann, og på aksjonens første pressekonferanse erklærte han: «Dette er først og fremst en ja-aksjon. Et ja til vern om fosteret og et ja til kvinner med vanskelige livsvilkår.»

Under slagordet «Ja til livet» satte Folkeaksjonen mot selvbestemt abort høsten 1974 i gang en underskriftskampanje. I løpet av noen uker samlet de inn 610 000 underskrifter mot forslaget om ny abortlov. Dette var den største underskriftsaksjonen i Norge etter krigen. Alle signaturene ble levert inn dagen før avstemningen i Stortinget 31. oktober 1974.

Abortloven på Stortinget 1974

Fakta: Bibelen som referansepunkt

Bibelen var et viktig referansepunkt for abortmotstanderne. I 1974 skrev biskop Per Lønning:

«Det ble for en tid siden oppstuss i endel av den abortvennlige presse fordi et kristent ungdomsmagasin hadde sammenlignet dagens abort-forkjempere med dem som i sin tid lot småbarn 'gå gjennom ilden for Molok' (sml. 2. Kong. 23, 10, Jer. 7,31 med henvisninger).

Dvs. lot sine små barn brenne til avgudens ære for på den måten å kjøpe seg velstand og velvære til vederlag.

[...]

Å bli brent er i seg selv ikke noen mer inhuman skjebne enn å bli sugd eller skrappt ut av en livmor. Den eneste forskjellen mellom Molok-ofringen og de mer enn 30 daglige abortinngrep ved norske sykehus er for så vidt tidspunktet når det skjer. Men hvordan kan man egentlig se på grensen mellom født og ufødt liv som noen absolutt grense i denne sammenheng? Også et foster kan reagere på smerte, hvor går grensen? Jeg har hørt leger berette om fosteret som har ynket seg under operasjonen.»

Per Lønning: «Bibelen og abort-debatten», Kirke og Kultur nr. 4/ 1974

31. oktober 1974 var forslag til lov om selvbestemt abort oppe i Stortinget ved behandlingen av Stortingsmelding nr. 51 om barnefamilienes levevilkår. Både Arbeiderpartiet og SV hadde gått til valg på støtte til en slik lov. Likevel manglet det én SV-stemme på å få forslaget vedtatt. Kristensosialisten Otto Hauglin nektet nemlig å stemme for forslaget av samvittighetsgrunner. (Les mer om abortsaken i SV i [denne artikkelen](#) skrevet av tidligere stortingsrepresentant Torild Skard.)

Under stortingsforhandlingene hadde Nyfeministene mobilisert flere hundre kvinner som hånd i hånd dannet en ring rundt Stortinget mens de sang og ropte slagord, med ryggen til.

“

Vedtaket i 1974 falt med én stemme. SVs Otto Hauglin ble stående som den store svikeren i saken for kvinnebevegelsen.

Fakta: Sitater fra stortingsdebatten i 1974

Kåre Kristiansen, Kristelig Folkeparti:

«Og det man nå ønsker å innføre, er at ett menneske, nemlig moren, på et helt subjektivt grunnlag skal kunne avgjøre dette. Her behøver det ikke engang være spørsmål om en sosial nødsituasjon. Det kan være – som det har vært nevnt i denne debatten – ut fra bekvemmelighetshensyn.»

Ottar Gravås, Kristelig Folkeparti:

«Det må arbeides langt kraftigere for å (...) gå aktivt inn mot løssloppenhet (sic) når det gjelder seksuall samliv utenfor ekteskapet, slik at følger kan unngås.»

Oddbjørn Langlo, Høyre:

«Sentralt for meg i saka har (...) stått ei overtyding om at ei eventuell lov som medfører fri abort, ville medføre ei moralsk utgliding vårt samfunn ikkje ser konsekvensane av. Det er ikkje naudsynt for meg å kommentere dette nærare.»

Carl I. Hagen, Anders Langes parti:

«Det er i dag en rekke tilfelle hvor seksuelt samvær ikke gjennomføres på grunn av pikens frykt for å bli gravid. Jeg tenker på situasjoner mellom gutt og pike, kanskje under påvirkning av alkohol, hvor gutten presser på fordi tross alt er det i dag gutten som fra naturens side er gjort til den aggressive. I slike tilfelle er ofte bruk av preventive midler ikke naturlig, og pikens siste forsvar er nettopp frykten for å bli gravid.»

Sitatene er hentet fra «Vet de hva de snakker om? Abortmotstanderne og virkeligheten» av Else Michelet, Pax Forlag 1975.

Vedtaket i 1974 falt med én stemme. SVs Otto Hauglin ble stående som den store svikeren i saken for kvinnebevegelsen. I kvinnebevegelsen var frustrasjonen stor og Kvinneaksjonen ble nedlagt.

Arbeiderpartiet la abortloven på is og la i stedet fram et forslag om en oppmykning av den allerede eksisterende loven.

Ny abortlov 1975

Et nytt utkast til lov om svangerskapsavbrudd kom i januar 1975. Den nye loven, som ble vedtatt 13. juni 1975, åpnet for at vilkårene for abort også skulle gjelde sosiale hensyn. I tillegg ga den helsepersonell mulighet til å nekte å utføre aborter av samvittighetshensyn. Kvinnebevegelsen var ikke fornøyd med den nye loven fordi de nemndene besto og det mente de innebar en umyndiggjøring av abortsøkende.

Abortmotstanderne var heller ikke fornøyd med den nye loven, og Per Lønning gikk av som biskop i protest mot den.

Selvbestemt abort i 1978

Abortsaken rullet videre. I 1977 var det stortingsvalg, og også denne gangen fikk Arbeiderpartiet og SV flertall. Denne gangen hadde SV sørget for å ikke nominere abortmotstandere til de øverste plassene. Våren 1978 ble loven om selvbestemt abort fram til 12. svangerskapsuke vedtatt med én stemmes overvekt i Stortinget. Alle de borgerlige partiene stemte imot.

Se også

- [Den nye kvinnebevegelsen i 1970-årene](#)
- [Nyfeministene](#)
- [Å møte i abortnemd: Kvinner forteller](#)

Kilder

- [Aanesen, Ellen. \(1981\). Ikke send meg til en "kone", doktor : Fra 3 års fengsel til selvbestemt abort. Oslo: Oktober. 2. utgave gott ut på Forlaget Rødt!, 2012.](#)
- Blom, Ida. Barnebegrensning – synd eller sunn fornuft Bergen: Universitetsforlaget, 1980
- Blom, Ida og Kari Tove Elvbakken: Linjer i norsk abortlovgivning og abortpolitikk, Tidsskrift for Velferdsforskning, Tema: Abortpolitikk og reproduksjonsteknologi, vol. 4, nr. 1, 2001.
- Blom, Ida, Sogner, Sølvi (red.) Med kjønnsperspektiv på norsk historie: Fra vikingtid til 2000-årsskiftet. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 2005
- Danielsen, Hilde, Eirinn Larsen, Ingeborg Winderen Owesen Norsk likestillingshistorie 1814-2013. Bergen: Fagbokforlag 2013
- Danielsen, Hilde. Da det personlige ble politisk: den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet. Oslo: Scandinavian Academic Press, 2013
- [Enge, Jonas Bertelsen \(2018\). Sisterhood vs Congregation: A study of two opposing social movements in the Norwegian abortion struggle 1970-1981, Masteroppgave i historie, UiO.](#)
- [Grünfeld, Berthold. Legal Abort I Norge: Legalt svangerskapsavbrudd i Norge i tidsrommet 1965-1971: En sosialmedisinsk og sosialpsykiatrisk undersøkelse. Oslo: Universitetsforlaget, 1973](#)
- [Mohr, Tove. Katti Anker Møller: En banebryter. 2. utg. Tidens Bibliotek. Oslo: Tiden, 1976](#)
- [Schrumpf, Ellen \(1984\): Abortsakens historie. Oslo: Tiden](#)
- [Utvik, Torild Lien \(1977\). Abortsaken og arbeiderkvinnene. I: Randi Bratteli. \(Red.\). Vi er de tusener...: Arbeiderpartiets kvinnebevegelse 1901-1976. Oslo: Tiden](#)
- [Wiig, Birgit \(1984\). Kvinner Selv. Oslo: Cappelen.](#)

Meldinger ved utskriftstidspunkt 22. oktober 2026, kl. 23.15 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.